

МЛАДЕН ИСАЕВ ПРЕД „ЛИТЕРАТУРНА МИСЪЛ“

1. Ако е вярно, че всяко творческо дело има най-дълбоките си корени в детството и младостта, в първите най-ярки жизнени впечатления, какво бихте разказали Вие — ремисистът, шестнадесетгодишният участник в Септемврийското въстание от 1923 г., политемигрантът — за онези събития и фактори, които са определили основните насоки във Вашето гражданско и политическо изграждане?

2. В тази връзка е и вторият ни въпрос: имате ли определени предпочитания към даден кръг проблеми и теми, които да са останали неизменни от начало досега (или в по-значителни периоди от творчеството Ви)? И ако има такива теми и мотиви, бихте ли посочили с конкретни примери как темата се е развивала с течение на времето, как се е обогатявало и променяло Вашето творческо отношение към нея.

3. Вие сте известен не само като голям наш поет, но и като деен общественик. Интересно би било да споделите свои мисли за това, какво Ви дава лично на Вас като творец обществената дейност, спомога ли (или напротив) тя за творческата Ви дейност. В същност това е част от основния въпрос за връзката на твореца с живота, за жизнените сокове на неговото творчество, и затова би било особено интересно да развием този въпрос на базата на личния си опит, да го илюстрираме с примери от различни моменти на Вашия живот. . . .

1. На мене, както и на голяма част от моето поколение, времето отреди необикновена съдба. Още в детските и юношеските години аз станах свидетел на големи събития: войни, тежки страдания, национална катастрофа, въстания и погроми, чудовищна жестокост на един несправедлив свят. . . Това бяха десетилетията от началото на века, изпълнени с драматично напрежение, с остри класови сътолкновения, с титанични усилия на революционните сили да сринат господството на буржоазния свят. Тогава стана най-голямото събитие на века — Великата октомврийска революция, предопределена от историята да спаси човечеството от гнета на експлоатацията и войните, да насочи по нова, щастлива орбита живота на народите. Още в юношеските години аз повярвах в правдата на революцията и тръгнах с ония, които се борят за новия свят. Като комсомолец участвах във въоръжените битки на Септемврийското въстание, трагично изживях жестокия погром, но успях да запазя вярата си в голямата правда. През двадесетгодишната диктатура на фашизма участвах според силите си в суровата борба и изпитях цялата жестокост на мракобеснето — в емиграция, в затвори, в концентрационни лагери, в полицейски преизподни. . . Имах възможността дълго и непосредствено да наблюдавам мъжеството на най-смелите революционери, тяхната беззаветна преданост към делото на освободителната борба. Неведнъж съм се прощавал в затворническите килии с близки другари, осъдени и изпращани на разстрел, какъвто беше случаят с Никола Вапцаров и другарите му.

Ето всичко това — трагично и величаво — стана за мене източник на поетическо творчество. И трябва да кажа, че аз влязох в литературата, след като

години бях вървял като скромнен редник по трудните пътища на революционната борба и имах натрупан богат жизнен опит. Влязох в литературата, ръководен не от тщеславна амбиция, а по вътрешен подтик и съзнание чрез художественото слово да дам своя принос в голямата борба.

2. Да. Основен кръг от проблеми и теми остана преживяното от мене и поколението ми през периода на дългата революционна борба. И това беше съвсем естествено: не можеше такива дълбоко разтърсвали душата преживявания да не бъдат основна тематика в творчеството. Разбира се, в началото при тогавашната творческа неопитност аз интерпретирах големите теми от преживяното доста външно, схематично, понякога пряко декларативно. Затова сега, преглеждайки с нов поглед написаното от мене в началото на 30-те години, подбрах от първата си книжка „Пожари“ за включване в „избрано“ само четири стихотворения. С течение на времето, с укрепване на художественото майсторство много от предишните теми претърпяха нова разработка. Разширяваше се и кръгът на темите и мотивите.

Ето и примери.

За Септемврийското въстание, за неговия епичен размах и трагичен разгром аз писах стихотворения още в началото на тридесетте години, когато навлязах в литературата. Тези стихотворения сега далече не ме задоволяват, те са само начален етап в творчеството ми. И когато в началото на 1973 г. наближи 50-годишнината на Септемврийското въстание, аз написах само за десетина дни лирико-епичната поема „Гневът“ на тематика от въстанието. В тази поема, която бях носил в душата си цели петдесет години, се опитах да предам в широка епическа рамка устрема на въстанието, като подчертая ръководната роля на Комунистическата партия. Така темата Септемврийско въстание сега, струва ми се, придоби нова, разширена и обогатена интерпретация, съобразно с придобитото творческо умение.

Друг пример. В 1933 г. съветски балон с трима летци постигна световен рекорд в овладяване на небесните висини. Но опитът завърши трагично: балонът претърпя авария и тримата съветски герои загинаха. Тогава аз написах стихотворението „Завоеватели на небесата“, с което исках да отдам признателност на героите. В 1970 г., след като съветските учени и космонавти постигнаха епохални открития в космоса, аз написах стихотворения за Циолковски, за Юрий Гагарин, за гибелта на Комаров и други, в които, струва ми се, с по-голяма опитност продължавам някогашната тема за откривателския подвиг на съветския човек в овладяване тайните на природата.

В 1934 г. бе отпечатано стихотворението ми „Толстой“, с което исках да изразя преклонението си пред „кроткия мъдрец“, гордостта на руския народ, чийто лик украсява строежите на петилетката. В 1968 г., след посещение на „Ясна поляна“, написах „Там, дето почива Толстой“ с финал:

Под тези дървета,
където отшелникът спи,
с признателност цяла планета
до руския гений стои...

Така темата Толстой е придобила по-нова трактовка: преклонението на света пред руския гений.

Бих могъл да посоча още примери за това, как много теми, разработвани в различни етапи, са придобивали нова и, струва ми се, по-обогатена разработка. При това бих искал да отбележа, че с течение на времето аз се стремях максимално да разширявам и обогатявам тематиката и мотивите на поезията си. Например патриотичната тема или темата за българския пейзаж съм се опитвал да разра-

ботвам в най-широки вариации. И винаги съм бил убеден, че за поета не бива да има никакви тематични ограничения, стига темата да бъде дълбоко, творчески усвоена.

3. В отговора, който дадох на Вашите два въпроса, мисля, че донякъде се съдържа и отговорът на този въпрос. Както се вижда, през целия си съзнателен живот аз съм бил постоянно заангажиран с активна обществена дейност. И мога веднага да кажа, че това не само не ми е пречело и не пречи на писателската ми работа, а тъкмо обратното — значително я стимулира.

Участвувал съм и участвувам като гражданин в обществените дела по дълбока вътрешна подбуда и, бих казал, по съвест. Вдъхновявал ме е примерът на великите наши творци и революционери, мнозина от които са дали и живота си за доброто на народа. Тяхната традиция би следвало да бъде свещена за съвременните писатели и за бъдещите поколения.

Искате да посоча примери от личния ми опит. Струва ми се, поезията ми (става дума за сполучливото от нея) може да свидетелства сама по себе си за това, как личното участие в бурните събития вдъхновява твореца, дава му жизнени сокове. Аз написах, според моята лична преценка, най-сполучливите си работи, като циклите „Концлагери“ и „Огъня“, след като непосредствено преживях и страданията, и мъжеството на затворените във фашистките концентрационни лагери, и големия шум на народната ни армия срещу фашизма в Отечествената война. Без това лично участие сигурно нямаше да напиша тези два цикъла.

Съдбоносна за писателя е органичната му свързаност с живия живот, дълбокото му вживяване в съдбите на хората, личната му съпричастност в големите проблеми на епохата. За вярно ориентиране в сложните процеси на общественото и духовното развитие творецът трябва да има здрав съвременен светоглед, от високи, исторически позиции да преценява и претворява действителността.

За писателя всичко това е строга повеля на съвременността.